

Summary

The current situation and types of software products which in the modern conditions are used for the computerization of economic analysis as a separate type of activity have been analyzed, its classification has been improved.

Отримано 23.04.2010

УДК 336.717.18

Д.В. Пірог, аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ

У статті досліджується організаційна система аналізу грошових потоків у сучасних умовах менеджменту банків. Досліджено суть і значення банківських рейтингів.

Ключові слова: грошовий потік, аналіз, рейтинг, управлінські рішення, менеджмент, банківське середовище.

Постановка проблеми. При прийнятті управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків та конкурентоспроможності банків важливу роль відіграє організація системи аналізу, за допомогою якої здійснюється планування і прогнозування на звітний період. Проблема ефективності проведеного аналізу полягає в раціоналізаторському підході до його організації, який враховує прийняття економічно обґрунтованих рішень і дій та деталізацію його складових елементів, які в сукупності утворюють систему методів і засобів, що забезпечують її функціональне призначення.

Кризові умови посилили актуальність проблеми вдосконалення і правильного аналізу фінансового стану банку, що повинно забезпечувати достовірність аналітичних розрахунків, створювати найбільш сприятливе економічне середовище для досягнення поставлених цілей та сприяти максимально наближеному алгоритму складання прогнозу звітних показників.

Зокрема, проблеми аналізу свідчать про те, що недостовірно проведений аналіз призводить до штучного “викривлення” даних бухгалтерського обліку і звітно-статистичної інформації та не дозволяє виявити помилки в операціях із грошовими коштами; низький рівень відповідності складеного прогнозу реальним даним на коротко- та середньострокову перспективи; прийняття економічно неефективних

управлінських рішень для оптимізації руху грошових коштів; недовірне подання аналітичних даних при проведенні аудиту.

У практичному аспекті аналіз фінансового стану банку не має логічної послідовності дій та способів виконання і тому потребує належного теоретичного обґрунтування й ефективної практичної апробації згідно з правилами та процедурами здійснення контролю за міжнародними стандартами через призму рекомендацій Базеля II. Такий аналіз грошових потоків передбачає оперативне його проведення за допомогою методів порівняння базових показників із минулими, що ще раз констатує відсутність структурно-логічної організаційної системи в практичній діяльності банківського сектора.

На актуальності поставленої проблеми наголошує кандидат економічних наук В.Б. Кириленко: “За сучасних умов становлення ринкових відносин актуальною стає проблема аналітичної служби банку, яка повинна систематично аналізувати діяльність банку та його підрозділів” [2, с. 167].

Доречною є думка професора Є.В. Мниха, що “головним в організації економічного аналізу діяльності підприємств є його проектування...” [7, с. 92]. Вдалому проектуванню організації аналізу має відповідати конкретна постановка завдань і функцій, які використовуються в практиці як взаємопов’язані елементи системи.

Систематизуючи наукові праці вчених, слід відзначити, що вони досліджують організацію економічного аналізу як систему методів і засобів, які, у свою чергу, створюють оптимальне її функціонування. Зокрема, вони виділяють такі етапи організаційної системи аналізу: попередній (збір інформації), аналітичний (процедура обробки інформації) та заключний (вихідна інформація або її інтерпретація).

Аналіз наукових досліджень показує, що внесок учених у розвиток наукового інструментарію організації й удосконалення системи аналізу грошових потоків важливий та ефективний в сучасних умовах. Але їхні наукові розробки мають урахувати сучасне інформатизоване банківське середовище. Більшість запропонованих шляхів оптимізації організаційних систем аналізу лише теоретична основа, в той час як вони мають бути практично апробованими з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів ринкового ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою дослідження в контексті визначення фінансового стану банку займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема такі: А. Батковський, М. Довгяло, В. Кириленко, О. Кириченко, Є. Мних, О. Лаврушин, В. Ляшенко та інші.

Метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій розвитку й організації системи аналізу грошових потоків та її вдосконалення в умовах кризи. Це дасть змогу оптимізувати грошовий потік у контексті прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень ТОП-менеджерами банків.

Виклад основного матеріалу. Для прийняття економічно обґрунтованих рішень щодо здійснення активних операцій із банками, тобто рішень, котрі відповідають обраному співвідношенню прибутковості і ризику, суб'єкти господарської діяльності, приватні особи і самі банки потребують об'єктивної інформації щодо фінансового стану своїх банків-партнерів. Для задоволення саме цієї потреби і слугують публічні рейтинги, які присвоюють банкам рейтингові агенції. Основний принцип складання рейтингу полягає в тому, щоб відобразити становище учасника ринку серед йому подібних за допомогою певним способом обробленої інформації. У суспільстві з ринковою економікою банківський рейтинг – це насамперед інструмент демонстрації інвестиційної привабливості банку через уміння його менеджменту професійно і прибутково працювати в такій складній сфері, якою є фінансовий бізнес [3].

Такі вчені, як О.А. Кириченко та В.І. Міщенко вважають, що рейтинг банку – це метод порівняльної оцінки діяльності кількох банків. В основі рейтингу лежить узагальнена характеристика за певною ознакою, що дає можливість групувати банки у певній послідовності за ступенем цієї ознаки [9, с. 122].

В.І. Ляшенко зазначає, що рейтинг – це оцінка позиції аналізованого об'єкта на шкалі показників. Він дає змогу встановити на відповідну дату становище учасників фондового ринку, виявити їх місце серед інших учасників відповідно до таких ознак: фінансовий стан, стійкість, активність, ринкова позиція. Отже, рейтинг – це орієнтир для учасників ринку, на основі якого обирається стратегія поведінки [5, с. 22].

У Положенні про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS, затверджену постановою Правління Національного банку України від 8 травня 2002 року № 171, рейтинг банку – це комплексна рейтингова оцінка та рейтингові оцінки всіх компонентів рейтингової системи. Рейтингова система дає можливість оцінити всі чинники, за якими оцінюють управління, фінансовий стан та якість операцій кожного банку, за яким здійснює нагляд Національний банк України. Визначення рейтингу банку за рейтинговою системою – це стандартизований метод оцінки банків, ефективність якого

залежить від якості підготовки до проведення інспекційних перевірок з урахуванням результатів безвиїзного нагляду, кваліфікації та об'єктивності інспекторів служби банківського нагляду [8].

На нашу думку, банківський рейтинг – це оцінка банків, на основі якої можна визначити позицію певного банку стосовно інших банківських установ відповідно до обраного показника.

Основними характеристиками банківських рейтингів є:

- комплексність – проведення різнобічного аналізу діяльності банку;
- об'єктивність і прозорість – використання визначеного набору показників і зрозумілого алгоритму інтерпретації розрахованих даних;
- публічність – використання публічних джерел інформації.

Рейтингова система, в основі якої лежить визначення рейтингу кожного банку, складається з таких блоків [11, с. 218]:

- вибір якісної характеристики порівняння (наприклад, надійність);
- визначення критеріїв і показників, які використовуються для аналізу;
- розроблення методів оцінки фактичних рівнів окремих показників і загального результату діяльності банку;
- розроблення принципів складання та характеристики певних груп банків у рейтинговій таблиці.

Першочерговим завданням рейтингу є визначення узагальнюючих оцінок і прогнозування майбутніх результатів діяльності банку. О. Лаврушин та Ю. Агапов стверджують, що завдання визначення рейтингу полягає не в тому, щоб розставити банки за рівнем зростання, а в об'єктивній оцінці стану як великого, так і малого банку [5, с. 4]. Про значення рейтингу говорить хоча б той факт, що за кордоном учасники фінансового ринку намагаються самі надавати необхідну інформацію рейтинговим агентствам, оскільки встановлення в таблиці рейтингу оцінки NR (немає рейтингу) розглядається як сигнал для потенційних клієнтів про несприятливу фінансову ситуацію і вірогідну неплатоспроможність.

Отже, під рейтингом мають на увазі процес кількісного вимірювання чи оцінки, що дають змогу порівняти певну виміряну кількість чи вартість з критерієм чи стандартом певного класу, розряду або рангу. У результаті проводиться групування банків у певній послідовності в міру спадання класифікаційної ознаки. Іншими словами, рейтинг – це встановлення узагальнюючої оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою показників, що дає змогу розглядати усі банки з єдиного погляду. Отже, місце банку в списку не є свідченням фінансової надійності, а показує тільки її ступінь стосовно інших бан-

ків. Основною метою банківських рейтингів є визначення позиції кожного банку в загальній сукупності банків [2, с. 145].

Єдина система рейтингу дає змогу Національному банку України скласти загальне уявлення про стан і стабільність банківської системи. Така оцінка системного ризику дає можливість визначити пріоритети, а також методи нагляду та потребу в ресурсах для здійснення належного контролю за банківською системою.

Визначення рейтингу за системою CAMEL – це стандартизований метод оцінки банків та їх ефективності. Його достовірність залежить від кваліфікації та об’єктивності економістів банку та інспекторів нагляду, які здійснюють аналіз і дають оцінку банків на регулярній основі.

У рейтинговій системі використовується п’ятибальна шкала. Оцінка “1” є найвищою оцінкою рейтингової системи і відображає найменший рівень зауважень, тоді як оцінка “5” є найнижчою, найкритичнішою і являє собою найвищий рівень зауважень.

Банки, які отримали комплексний рейтинг “4” або “5”, мають серйозні проблеми й вимагають ретельного нагляду та спеціальних оздоровчих заходів. Якщо загальна платоспроможність банку під загрозою, потрібні негайні та спеціальні дії нагляду, не виключаючи можливості примусової реорганізації та ліквідації.

Банки, які отримали рейтинг “3”, мають недоліки, і якщо ці недоліки не будуть виправлені за певний період, вони можуть призвести до значних проблем, пов’язаних з платоспроможністю та ліквідністю. У такій ситуації Національний банк України з метою приведення діяльності банків відповідно до норм і вимог чинного законодавства та нормативних актів має вжити відповідних заходів впливу з наданням чітких вказівок керівництву банку щодо визначення та подолання існуючих проблем.

Банки, які мають зведений рейтинг “1” або “2”, є надійними за всіма показниками. Банки вважаються стабільними, такими, що мають кваліфіковане керівництво, та здатними протистояти більшості економічних спадів. Ступінь нагляду за такими банками потрібен мінімальний.

Система рейтингу банків в Україні має враховувати визначення таких понять (рис. 1).

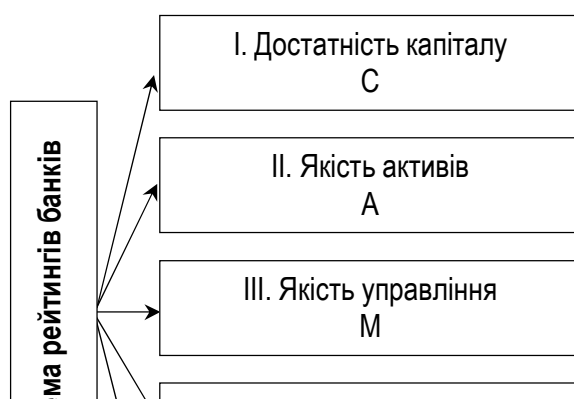

Рис. 1. Система рейтингу банків в Україні

Достатність капіталу є одним із ключових компонентів системи “СAMEL”, оскільки за рахунок капіталу можливе покриття збитків. Відповідно до цього достатність капіталу є важливим фактором, що визначає фінансовий стан та умови роботи банку.

Якість активів – основна складова рейтингової системи, оскільки рівень ризику балансових активів є індикатором якості надходжень та можливості потенційних збитків у майбутньому.

Менеджмент (управління) – визначальний момент рейтингової системи, оскільки якість управління багато в чому визначає достатність і адекватність положень, механізмів і систем контролю щодо управління ризиком і, таким чином, уникнення збитків у майбутньому.

Дохідність є одним із головних факторів, що впливають на фінансовий стан банку. Рівень та якість доходів обумовлюють здатність комерційного банку виплачувати дивіденди акціонерам та підтримувати достатній рівень власного капіталу.

Нарешті ліквідність є однією з ключових складових рейтингової системи, оскільки стан ліквідності банку відображає його здатність задовольняти передбачені та непередбачені потреби у фінансуванні. Будь-яке реальне чи уявне зниження рівня ліквідності може негативно вплинути на довіру суспільства до банку та призвести до значного відтоку депозитів і вкладів.

В основу рейтингової оцінки фінансового стану банку покладені якісні критерії діяльності банку, які характеризують надійність, стабільність банку.

Національний банк України, реалізуючи передбачену законодавством контрольно-наглядову функцію на основі постійного аналізу діяльності комерційних банків і за допомогою встановлених економіч-

них нормативів, контролює виконання ними своїх основних завдань, функцій та їх надійності.

Відповідно до Закону України “Про банки і банківську діяльність” [9] з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановив обов’язкові для всіх банків економічні нормативи.

Усі економічні нормативи поділені на три великі групи:

- нормативи капіталу (рис. 2);
- нормативи ліквідності (рис. 3);
- нормативи ризику (рис. 4).

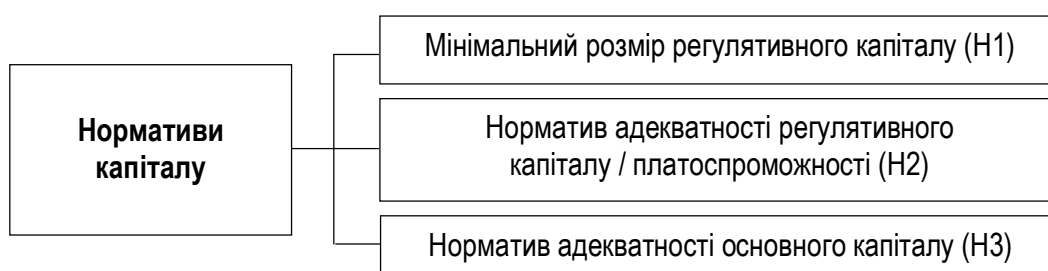

Рис. 2. Основні нормативи достатності капіталу [10]

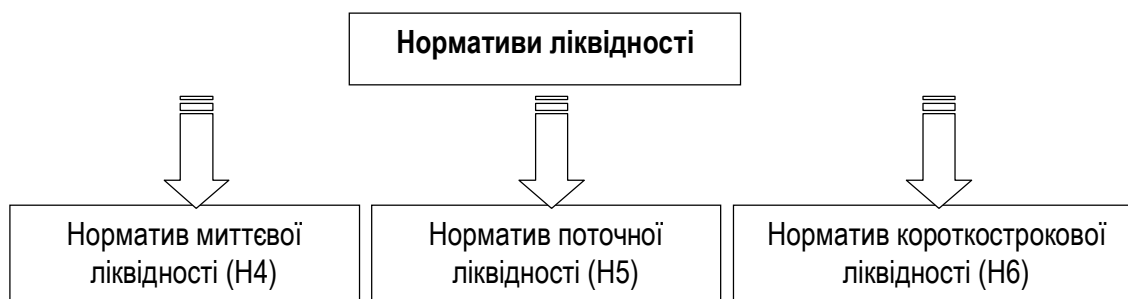

Рис. 3. Основні нормативи ліквідності [10]

Аналіз економічних нормативів здійснюється за такими напрямками:

- порівняння фактичних значень показників із нормативними;
- аналіз динаміки змін показників, що аналізуються;
- виявлення факторів, які вплинули на показники економічних нормативів, та кількісне вимірювання впливу цих факторів на розмір економічних нормативів;
- аналіз заходів, що вживаються комерційним банком для дотримання економічних нормативів;
- розроблення пропозицій щодо підвищення ліквідності, платоспроможності банку та зниження рівня ризикованості його діяльності.

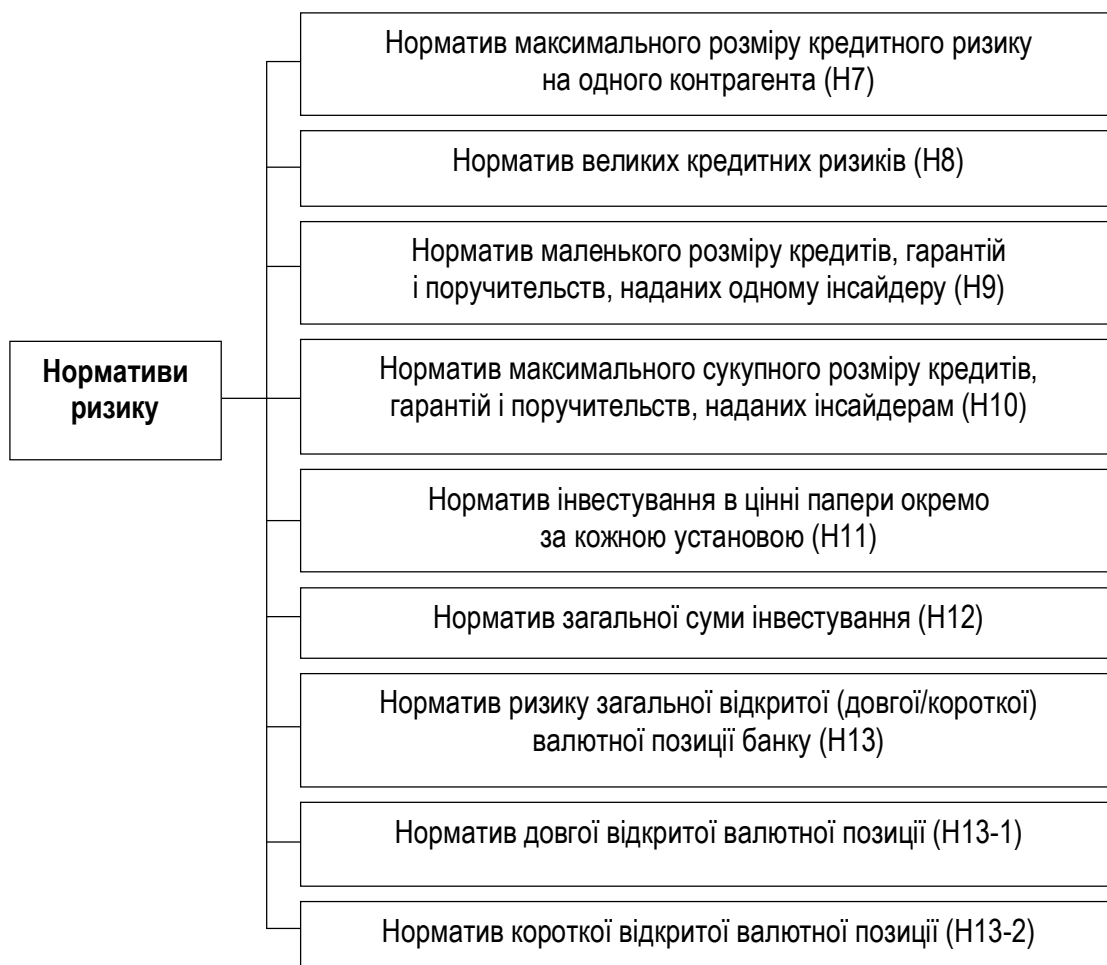

Рис. 4. Система нормативних показників, що регулюють ризики банку [10]

Аналіз економічних нормативів здійснюється за допомогою методу групувань.

Сьогодні, крім рейтингової оцінки за показниками “CAMEL”, виділяються вісім самостійних рейтингових методик. У їх побудові застосовуються, як правило, змішані, адитивно-мультиплікативні аналітичні моделі.

Висновки. Проблема вдосконалення організаційної системи аналізу грошових потоків банків актуальна, оскільки її відсутність не забезпечує достовірності подання обліково-статистичних даних для аналізу і сприяння аналітичним процедурам в аудиті. Тому для уникнення помилок у поточній діяльності керівництво банків повинно комплексно проводити аналіз і за його підсумками приймати економічно обґрунтовані управлінські рішення.

Отже, проблема регулярного визначення об'єктивного фінансового стану банку на основі реальних економічних показників, що характеризують їх діяльність, є досить актуальною. Її вирішення підніме рівень прозорості банківської системи, що слугуватиме підвищенню її конкурентоспроможності та капіталізації, сприятиме розширенню клієнтської бази банків.

Список літератури

1. Банківський менеджмент [Текст] : підручник / за ред. О. А. Кириченка, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2005. – 831 с. – (Вища освіта XXI століття).
2. Батковський, А. Рейтингова оцінка діяльності банків [Текст] / А. Батковський // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 145–150.
3. Довгяло, М. Методологія рейтингового аналізу [Текст] / М. Довгяло // Рынoк ценних бумаг. – 1999. – № 20. – С. 12–13.
4. Кириленко, В. Б. Організація обліку, контролю та аналізу депозитних операцій банку [Текст] : монографія / В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
5. Лаврушин, О. Благополучный баланс банка не гарантирует его надежность [Текст] / О. Лаврушин, Ю. Агапон // Финансовые известия. – № 27. – С. 4–8.
6. Ляшенко, В. И. Фондовые индексы и рейтинги [Текст] / В. И. Ляшенко. – Д. : Сталкер, 1998. – 320 с.
7. Мних, Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : підручник / Є. В. Мних. – К. : КНТЕУ, 2008. – 514 с.
8. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою SAMELS [Текст] Затверджене постановою Правління Національного банку України № 171 від 8 травня 2002 року.
9. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua.
10. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова, інструкція Національного банку України від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua.
11. Управление деятельностью коммерческого банка (банковский менеджмент) [Текст] / под ред. д-ра экон. наук, проф. И. О. Лаврушина. – М. : Юристь, 2002. – 688 с.

Summary

In this article organization system cash flow analysis in the current context the management of banks. Essence and value of the bank ratings are researched.

Отримано 26.04.2010

Пірог Д.В. Управління грошовими потоками та визначення фінансового стану банку / Д.В. Пірог // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць справи. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – Вип. 28. – С. 271–279.